

Сёнтөрү Ялавё

Муркаш район хаҗачё

1944 җулхи җу уйахён 5-мёшёнченпе тухать

103 (7957) №

* Юн кун, 2011 җулхи раштав (декабрь) уйахён 21-мёшё *

Хакё ирёлкё

Кашни килтех җутә пултәр

Декабрён 22-мёшё – Энергетик кунё

Выражаю благодарность

Хочу поблагодарить всех жителей Моргаушского района за поддержку, оказанную мне на выборах в Государственный Совет Чувашской Республики, а также поздравить с наступающим Новым 2012 годом и пожелать благополучия, процветания, новых побед и крепкого здоровья.

С уважением
Н.Г. Ванеркин.

Суту-илү

Сентресем вәхәтләх пушанчёс

Чылайшё асархарё пулё, Муркаш районё лавккисенче хәш-пёр улшәну пулса иртрё, сентресем җинче алкоголь продукцияё сухалчё. Җакә халәх хушшинче тёрлө каласу җуратрё, хаҗат редакцияне те ку телёшпе шәнкәравларёс. Җак ыйтава уҗамлатма эплё Муркаш райпо правленийён ертүҗиле Р.В. СКВОРЦО-ВҖПА җыхәнтәм.

– Ку телёшпе пәшәрханма кирлө мар, җакә – вәхәтләх пуләм. Сентресем алкоголь продукцияенчен пушанни унпа суту-илү тумалли лицензи вәхәчё тухни-

пе җыхәннә. Әна җак кунсенче йөркелесе җитеретпёр. Уяв телне лавккисенчи сентресем малтанхи пекех туләх пулөс, халыкө хакёсем улшәнмаҗсё.

Самантпа уҗа курса тепёр хыпар пёлтересшён. **Декабрён 23-мёшёнче Чапаев урамёнче (малтанхи киносетё җурчө) 11 сехет телёнче апатланәвән җенё точки уҗалассине пёлтеретпөп. Савәнәҗлә самантпа пурне те хапәл туса йыхравлатпәр.**

Р. ИЛЛАРИОНОВА
калаҗнә.

Саламлатпәр

УВАЖАЕМЫЕ ЭНЕРГЕТИКИ!

От всей души поздравляю всех энергетиков и всех, у кого работа связана с электричеством, с наступающим Днем энергетика! Желаю творческих успехов, безаварийной работы, благополучия в семье и всех земных благ.

С поздравлением директор ООО «Энергосервис»
В.А. МОИСЕЕВ.

Ырә кәмәллә җыннәмәра – Мән Сёнтөрте пуранакан **Нина Александровна МАРИНКИНА** ашшән ыталаса, хёрүллән супәрласа чаплә юбилейпа пур кәмәлтан саламлатпәр. Вәрәм та җутә әраскаллә ёмөр пуранма ирхи сывләм пек таса сывләх, иксёлми җәл куҗ пек тапса тәракан җөнөрен те җенё вай-хал, җурхи хөвөл пек аш пиллән шәранса тәракан савәк кәмәл сунатпәр.

Пысәк салампа: Суворовсен, Трофимовсен, Михайловсен, Ивановсен җемийсем.

Чи хаклә җыннәмәра, аннене, йәмәка, аппана, хиселлө тавана – Исетерккё яләнче пуранакан **Галина Кондратьевна НИКОЛАЕВА** 55 җулхи сумлә юбилей ячөпе чун-чөререн саламлатпәр. Ырләх-сывләх, иксёлми телей, вәрәм кун-сул сунатпәр. Тайма пуҗ сана, аннемөр. Эсё пурри – нимёнле виҗейми пуялх, савәнәс, телей. Кун-сулу вәрәм та такәр пултәр. Ачусен, мәнукусен хаваслә сассине итлесе, ырләхне курса савәнмалла пултәр. Тавах Турра эсё пурришён, пире хавхалантарса пураннишён. Тата Турри сана вай-хал парнелетёр, чир-чёртен упраса тәтәр. Тавтапуҗ сана, аннеҗем, пуриншён те. Эпир сана пурте җурататпәр, хиселлетпёр.

Саламлаканёсем: ывәлөпе кинё, хөрөсөмпе кёрүшөсем, 5 мәнукё, таванёсем.

Хакләран та хаклә җыннәмәра – Муркашра пуранакан **Валентина Петровна МАКАРОВА** 60 җулхи юбилей ячөпе чун-чөререн, мён пур ашә туйәмпа саламлатпәр. Эсё пирёншён – чи хакли, тавах сана ыра кәмәлушән, чун ашшине пире парнеленёшён. Яланах пуләшса йөркелесе пынәшән тав таватпәр. Җирөп сывләх, җёр җинчи мён пур ырләхә сунатпәр.

Саламлаканёсем: ывәлөсөмпе кинёсем, хөрө, мәнукёсем, хәти-тәхличисем, мён пур таванё.

Юратнә мәшәра, хиселлө те хаклә аннене – Җёнәл Апаш яләнче пуранакан **Галина Федоровна ФЕДОРОВА** паян җуралнә кунё ячөпе ашшән саламлатпәр. Җирөп сывләх, җәл куҗ пек тапакан вай-хал, вәрәм кун-сул, иксёлми вай-хәват, телей сунатпәр. Эсё пур чухне эпир телейлө, эсё пирёншён – ыра тёлсөх, пурнәҗ хавәчө. Эпир сана пурте җурататпәр, хиселлетпөр! Юратнә амәшөпе пёрле Юрий ывәлө те хәйён җуралнә кунне паллә тавәт. Ана та ырләх-сывләх, телей, анасөсем сунатпәр.

Саламлаканёсем: мәшәрө тата ачисем.

Юратнә аннене, хунямана, асаннене, кукамая, тәхлачәна – Йүтәркасси яләнче пуранакан **Галина Терентьевна КОЛЬЦОВА** 65 җулхи юбилей ячөпе пётём чун-чөререн ашшән саламлатпәр. Чәваш сурпанё пек вәрәм кун-сул, юман пек җирөп сывләх, иксёлми телей сунатпәр. Көрөкү җакәр-тавартан ни-хәҗсан та ан тәтәлтәр, таванусенчен пуян пултәр. Ачусөмпе, мәнукөсөмпе тата мён пур таванпа пёрле савәнмалла пултәр.

Саламлаканёсем: хөрөпө көрөвө, ывәлөсөмпе кинёсем, мәнукёсем, тәхличисем, сывәх таванёсем.

Районти парламента

Черетсёр 14-мёш лару

Кәҗалхи декабрён 20-мёшөнче район администрацийён ларусен залёнче депутатсен районти Пухәвён черетсёр 14-мёш ларәвё иртрё.

Депутатсем пәхса тухма кун йөркине җак ыйтусене кёртрөс:

1. Депутатсен Муркаш район Пухәвён 2010 җулхи декабрён 2-мёшөнчи С-3/2 № «Муркаш районён 2011 җулхи бюджетчө җинчен» йышәнәвне улшәнусем кёртессе җинчен.

2. Муркаш район администрацийён пусләхөн за-явленийё җинчен.

3. Муркаш район администрацийён пусләхне контрактпа сирёплетичен Муркаш район администрацийён пусләхөн тивёсөсене пурнәҗлассине шанса парасси җинчен.

4. Чәваш Республикинчи Муркаш район администрацийён пусләхөн до-лжоносе пурнәҗлассине суйласа илме ирттерекен конкурс комиссияён членөсене сирёплетессе җинчен.

Пёрремёш ыйтупа район администрацийён финанс пайён пусләхө Р.И. Ананьева тухса каларө. Ыйтәва сүтсе явса депутатсен районти Пухәвён 2010 җулхи декабрён 2-мёшөнчи С-3/2 № «Муркаш районён 2011 җулхи бюджетчө җинчен» йышәнәвне хәш-пёр улшәнусем кёртрөс.

Иккёмөш ыйтупа район администрацийён пусләхө Ю.А. Иванов хәйөн тивёсөсене пурнәҗлассине вәхәт җитмөсөрөх пәрахәҗласси пирки панә заявленине пәхса тухрөс.

Виҗсөмөш ыйтава сүтсе явнә май депутатсен Муркаш район администра-

цийён пусләхне контрактпа сирёплетичен Муркаш район администрацийён пусләхөн тивёсөсене пурнәҗлассине район администрацийён пусләхөн пёрремөш сумё – ял хуҗаләх пайён пусләхө В.А. Калинин җине хуҗөс.

Таваттәмөш ыйтава тишкерсе депутатсен Муркаш район администрацийён пусләхөн до-лжоносе йышәнма конкурс ирттерме конкурс комиссияён йышне депутатсен районти Пухәвёнчөн җаксене кёртрөс:

– П.П. Давыдов, «Ударник» ФГУП директорө;

– В.С. Краснов, ёс ветеранө, Муркаш районён Хиселлө гражданинө;

– В.Н. Любимова, депутатсен районти Пухәвён депутатчө, Ярапайкассинчи пётёмөшле врач практикин уйрәмөн врачө;

– И.В. Николаев, Муркаш район пусләхө – депутатсен Муркаш район Пухәвён председателө;

– Л.Ю. Тарасова, район администрацийён пусләхөн сумё – йөркелүпе кадрсен, право енөпе тивёс-стерессин тата ыранти хәй тытәмләх органөсөмпе ёслекен пайён пусләхө;

– Н.Л. Царев, депутатсен районти Пухәвён депутатчө, «Передовик» СХПК председателө.

Җавән пекех депутатсен Муркаш район администрацийён пусләхне контрактпа сирёплетме конкурс ирттерме конкурс комиссияён йышне 3 җынна Чәваш Республикин Патшаләх Кашнәш сөнниле кёртме Чәваш Республикин Президенчө патне ыйтупа тухма йышәнчөс.

Хамёр инф.

Ыйту-хурав

Ёс стажне сирёплетме май пур

Эплё Чуманкасси яләнчен. Кәҗал пенсие тухатәп. Анчах та ун чухнехи Чапаев ячөпе хисепленекен колхоз архивё җунса кайнә май ача чухне каникулта ёслөнө ёс кунёсемшён хуҗаләхран справка астамасҗө. Тархашшән, аһлантарса парәр-ха: манән халё әйтан пулашу ыйтмалла-ши?

Редакция шәнкәравланинчен.

Ку ыйту җине хуравлама эпир РФ Пенси фончөн районти управленийён пусләхне Елена Михайловна АЛЕКСАНДРОВА ыйтәрәм. Җалла каласа пачө вәл:

– Кун пирки җавна каламалла. 2001 җулхи декабрён 17-мёшөнче йышәннә 173-ФЗ № "О трудовых пенсиях в Российской Федерации" Федераллә саккунән 9-мөш пунктөпе килёшүллөн пенсия прависене конвертациялес теллеве ёс стажне сирёплетес тата шуа илес телёшпе патшаләх пенсийөсене шутласа парассин тата җөнөрен шутласа парассин 2002 җулчөнхи январён 1-мөшөчөн вәйра пулнә йөркипе уҗа курма май пур.

Вәйра пулнә асәннә йөркен право тытәмө Раҗсөй Федерацийён 1990 җулхи ноябрён 20-мөшөнче йышәннә 340-1 № "О государственных пенсиях в Российской Федерации" Саккунән тата РСФСР Социаллә пулашу министрствин 1991 җулхи октябрён 4-мөшөнче кәларнә 190 № "О порядке подтверждения трудового стажа для назначения пенсий в РСФСР" хушәвөн положенийөпе никөслөнөт. Ку положение Раҗсөй Федерацийён Пенсия Фончөпе, РСФСР Ёс министрствипе, РСФСР Юстици министрствипе килёшө йөркеленө. Саккунән 89-мөш статийн 1-мөш пайөпе килёшүллөн рабочи, служащи, колхоз е ытти кооператив организацийён членө пулса ёслөнө тапхәр пётөмөх пёрлөхи ёс стажне шутне кёрет. (Вёсө 2-мөш стр.)

Раҫсей Пенси фончён райони управленийён ятарла каларамё

Ана 1990 сулхи декабрь 22-мешё РСФСР Асла Канашён Постановленийё пенсисемпе тивёстермелле финансемпе патшаләх ертсе пырасине йёркелеме туса хунә. Вәл бюджетпа сыханман хәй төллөләх фончё пулса тәна. РФ Пенси фондне туса хунәранпа пенсисемпе пособисене финанслас тата түлес енелә пачах сәтә механизм сурална. Пенси түлесе тәма укса-тенкё ёс паракансемпе граждансен обязательнай страховани взносёсенчен пуханма пусянна.

Раҫсей Пенси фончён Муркаш районёнчә управленийён аталану тапхәресе

* 1991 с. – РФ Пенси фончён Чәваш Республикинчи уйрамё шүтёнке Муркаш районёничи уполномоченнайсен службине туса хунә.

* 1991–1996 с.с. – страховани взносё түлекенсене пурне те шута илсе пётернө, взносене вәхәра тата төрес кусарнине төрөлсене тәраҫсё, килекен түлевсене шута илссине йёркеленё.

* 1997–1999 с.с. – "Об индивидуальном (персонифицированном) учете в системе государственного пенсионного страхования" Федераллә саккунпа (01.04.1996, 27-ФЗ №) сыханна функцисемпе задаче сене пурнаҫлассё.

* 2001 с. – уполномоченнайсен службин бази синче РФ Пенси фончён Чәваш Республикинчи Муркаш районёничи юридици вәйёничи управленийё йёркеленет. Управление пенси шутласа парассин тата түлесе тәраҫсин функцийёсене парассё. Ёслекен граждансен пенси прависен учетне туса пыраҫсё.

* 2002–2005 с.с. – пенси системине реформаланә май сёне пенси законода-

тельствин нормисем пурнаҫа кёрессё.

* 2007 с. – "О дополнительных мерах государственной поддержки семей, имеющих детей" Федераллә саккун (29.12.2006, 256-ФЗ №) пурнаҫа кёме тытанат.

* 2008 с. – "О дополнении части второй Трудового кодекса Российской Федерации" Федераллә саккун (30.04.2008, 56-ФЗ №) пурнаҫа кёме тытанат.

* 2009 с. – "О внесении изменений в Федеральный закон "О дополнительных мерах государственной поддержки семей, имеющих детей" Федераллә саккунпа (25.12.2008, 288-ФЗ №) килёшүллөн ача амәшён (семье) капиталёне пурнаҫлассё сурт-йёр кредисемпе займёсене саплаштарма уса кураҫсине заявленисем йышанас ёс пусянна.

* 2010 с. – "О страховых взносах в Пенсионный фонд Российской Федерации, Фонд социального страхования Российской Федерации, Федеральный фонд обязательного медицинского страхования" Федераллә саккунпа (24.07.2009, 212-ФЗ №) килёшүллөн страховани взносёсене Пенси фондне, Социаллә страховани фондне, Обязательнай медицина страхованийён федераллә тата территории фончёсене администрациленё.

Мёнке ёссем пурнаҫлаҫа пирён управлени?

1. Пенсисем шутласа парасси тата түлесе тәраҫси

2011 сулхи декабрь 1-мешё төлне Управленире 9857 пенсионер учётра тәрат. Вёсенчен ёслекенисем – 2266 сын. Ёс пенсине

Декабрь 22-мешё Пенси фончё 21 сул тултарат

Раҫсей Федерацийён Пенси фончё

паян – сёр-шивәйн уйрамах пёлтерёшлө институтёсенчен пёри. Раҫсейре вәл социаллә пуляшу облаҫенче патшаләх услугисем парассипе чи пысак федераллә система пулса тәрат.

9020 сын илет (ватләха пула – 8129 сын, инвалида тухнипе – 565 сын, семьере тәрантаракана сұхатнипе – 326 сын).

Патшаләх пенсине илсе тәракансем 880 сын (социаллә пенси илекенсем – 840, Асла Отечественнай вәрса участникёсем – 16, "чернобылецем" – 19, патшаләх служайиёсем – 5).

3000 сын ытла (ветерансем, инвалидсем, Совет Союзён Геройёсем, Раҫсей Геройёсем т. ыт. те) уйәхсерен укса түлевё (ЕДВ) тата уйәхсерен пурләх төлөшёнчен хушма пуляшу (ДЕМО) илет.

Граждансен уйәхсерен укса түлевё, социаллә услугасем илмелли прависене учётра илсе төлөвө РФ Пенси фончё патшаләхән социаллә пуляшәвне тивёслисен Федераллә регистрне туса пырат.

2011 сулхи декабрь 1-мешё төлне ватләха пула паракан ёс пенсийён вәтам виҫи 7220 тенкёне, инвалида тухнипе паракан ёс пенсийён вәтам виҫи 4667 тенкёне, семьере тәрантаракана сұхатнипе паракан ёс пенсийё 3856 тенкёне, патшаләх пенсийё 4794 тенкёне танлашар. Районёне уйәхсерен паракан пенсисен вәтам виҫи – 6748 тенкё.

Уйәхсерен пенсисемпе пособисем түлеме районёне 75 миллион тенкё тәкакланат.

Патшаләх сұллен пенси висисене индексилет. 2011 сулхи февраль 1-мешёнен ёс пенсийёсене 8,8 процент, апрель 1-мешёнен социаллә пенсисем – 10,27 процент, ЕДВ – 6,5 процент үстернө. 2012 сұлта ёс пенсийёсене 2 тапхәрпа 9,4 процент индексацилемә пәхнә: февраль 1-мешёнен – 7 процент, ытти 2,4 процентне – апрель 1-мешёнен. Социаллә пенсисем апрель 1-мешёнен 14,1 процент үсөссө.

2. Пенсионера пенси сұмне регионти пурнама кирлө минимум шайне сити федераллә социаллә хушма түлев (ФСД) шутласа парасси тата түлесе тәраҫси

Халык вәхәтра района 903 пенсионер пенси сұмне федераллә хушма түлев илсе тәрат. Социаллә хуш-

ма түлеме регионти пурнама кирлө минимум шайне (пирён республикапа 4259 тенкё, 2012 сұлтанпа 4818 тенкё пуляш) пенси виҫи ситеймен ниҫта та ёслемпен пенсионерсене парассё.

3. Обязательнай пенси страхованийён системини учасникёсен пенси прависен харпәр хәйён (персонифицированнай) учётё

Районти обязательнай пенси страхованийён системинче 39035 сынна регистрациленё. РФ Пенси фончё вёсенчен кашни валли харпәр хәйён лицевой счёте (СНИЛС) уса парат. Унта пенси шутласа пама кирлө пур сведенисем те пур. Чи малтанах вара – гражданинән пулас пенсийё валли фонда страховани взносёсем мён чухлө кушнин информаций.

СНИЛС пенси шутласа пама сөс кирлө мар. Вәл Раҫсей федераллә тата регион ведомствисен информацисайлашәвнөне гражданинән персоналлә даннайёсен идентификаторё пулса тәрат.

2011 сулхи 3-меш кварталта харпәр хәйсен сведенийёсене 277 страховательтен страхланә 8487 сыннанне йышанна.

4. Пуханакан пенсие йёркеллеси тата инвестицилессе

1967 сұлта сурална страховани сынсен тата самаркәрахисен ёс пенсийён пуханакан пайё йёркеленет. Унан виҫи харпәр хәйён лицевой "пенси" счөчөн ятарлә пайёненчә паләрар. Саккунпа килёшүллөн пуханакан пенси висине фонд рынокёнен инвестицилессө. Ҫавна май Пенси фончё ертсе пыракан 53 компанипе сыханса ёслесе пырат. Вәл шутра патшаләхән ертсе пыракан Внешэкономбанк компаниёне тата патшаләхән шутланман 117 пенси фончөпе.

2003 сұлтан тытанса РФ Пенси фончё страховани сынсен пуханакан пенсине инвестицилесипе ёслет. Реформа пусяннанранпа Управление специализёсеме страховани сынсенчен 1870 заявлени йышанна.

5. Страховани взносёсене обязательнай пенси страхо-

ванийё тата обязательнай медицина страхованийё сине администрацилессе

2010 сулхи январь 1-мешёнен тытанса РФ Пенси фончё страховани взносёсене Пенси фончё, социаллә страховани фончё тата обязательнай медицина страхованийён Федераллә тата территории фончёсем сине администрацилессипе ёслет. Администрациленё май взносене төрес шутласа панипе кусарнине төрөлсө тәма, вәл шутра түленё страховани взносёсене зачёта илнине тата ытлашши түленине каялла кусарса панине төрөлсөме, түлевсем енелә парәма шыраса илме май пур.

2011 сулхи декабрь 1-мешё төлне Муркаш районёненчә РФ Пенси фондненчә пётёмпе 1456 страхователь учётра тәрат. Вәл шутра 914 предприниматель, хресчен (фермер) хуҫаләх ертүҫисем 112, 6 адвокат, ёс паракан страховательсем 424. Кашни кварталта вёсем Пенси фонднен Интернет урлә электронлә формәпа электронлә цифра мөлөпе ала пулса хуҫтөлөнө электронлә сұхәнә каналёсемпе отчетсем тәратаҫсө.

2011 сұлта, малтан шутласа пәхнә тәраҫ, РФ Пенси фончён тупаш пайё 148,8 миллион тенкёне танлашмалла.

6. Ача амәшён (семье) капиталён сертификатёсене парасси тата асанна укса-тенкёне түлессе

2007 сулхи январь уйәхёнен тытанса сак вәхәтчен ача амәшён (семье) капиталёне илссипи 1033 заявлени йышанна. 2008 сулхи декабрь 25-мешёненчә йышанна 288-ФЗ № "О внесении изменений в Федеральный закон "О дополнительных мерах государственной поддержки семей, имеющих детей" Федераллә саккунпа килёшүллөн асанна 108825,5 пин тенкё капиталпа уса кураҫ пирки 361 заявлени сыраса панә. Вёсем сурт-йёртуяна е юсама. реконструкцилемә илнө кредитсемпе займёсене саплаштарма, ачисене вёрентме пултарассө.

7. Пенсисене патшаләх хушса финансласини программине пурнаҫласси

2008 сулхи апрель 30-мешёненчә йышанна 56 № "О дополнительных страховых взносах на накопительную часть трудовой пенсии и государственной поддержке формирования пенсионных накоплений" Федераллә саккунпа килёшүллөн 2008 сулхи октябрь уйәхёненчә тытанса Раҫсей Федерацийён Пенси фончён райони управленийё пенсисене патшаләх хушса финансласини программине хушанма ыйтса граждансенчен 669 заявлени йышанна. Асанна программа Раҫсей обязательнай пенси страхованийён системинче страховани кашни сынна хәйсен пенсин пуханакан пайё сине хушма взносем хывинчә, кунсар пуҫне патшаләх софинансировани шүчөпә сав суммәләх укса кусарса панипе тата ёс паракан хушма взносем кусарнипе пенсине тухма хәтёрленекен кашни сынна хәйён пулас пенси висине самай үстерме май парат.

8. Ведомствәсен электронлә хушанәвсен системине (СМЭВ) уса курса патшаләх услугисем парассе

2010 сулхи июль 27-мешёненчә йышанна 210-ФЗ № "Об организации предоставления государственных и муниципальных услуг" Федераллә саккунпа пурнаҫа кёртсе пына май Раҫсей Пенси фончө СМЭВ уса курса патшаләх услугисемпе тивёстерме пусянчә.

Акә 2011 сулхи октябрь 1-мешёненчә тытанса Раҫсей Пенси фончө сак патшаләх услугисем валли кирлө документсене хәх ыйтса илет:

– ача амәшён (семье) капиталён укқи-тенкипе мёнле төлөвөпе уса кураҫси;

– ёс паракан страховательсене Раҫсей Пенси фондненчә регистрацилессе.

Ҫавна тә каласа хәвармалла. Ку вәл патшаләх услугисем парассин малтанхи тапхәрё кәна. Вәл самай анләраҫта туллирех пулмалла. Ку система 2012 сулхи июль 1-мешёненчә тытанса пётёмшөле ёслеме пусянмалла. Ҫакна пётёмпех сынсем валли тәваҫсө. Сынсем кирлө документсем илсе тесе төрлө учрежденисенчә черет тәраса вәхәт ан сұхатхәр.

Ёс стажне сирёплетме май пур

(Вёсё. Пусл. 1-меш стр.)

Положенин 1.1 пункчөпе килёшүллөн ёс стажне сирёплеткенчи малтанах ёс кёнеки пулса тәрат. Ёс кёнеки сұк чухне, ёс кёнекинчә сыраса пынисем төрес мар е пачах та сұк пулсан, ёс стажне сирёплетме сав тапхәрта ёсленине ёнентерекен справкәсемпе ытти документсем илсе пырас пуляш.

Ёс стажне документсемпе сирёплетме май пулмасан вара свидетелёсен кәтартәвёсем кирлө тәраҫсө. Ун пирки Положенире әнлантарса пани пур.

Акә ёсленө тапхәра сирёплеткен документсем сар сапәсәвёсене пула, сёр чётреннипе, шыв илнине, вәйлә сұл-тәвәла пула, пушарпа е ытти сәлтава сётнө пулсан, рабочи, служайчи, колхоз членё пулса ёсленине (патшаләх социаллә страхованийёнчә пулнә пулсан) сав тапхәрта ёсленине икё е ытларах свидетелё (пёрлехи ёсре е пёр ёс паракан патёничё ёсленисем) сирёплетсе пани кирлө.

1965 сұлччен ёсленине сирёплеткен архив документёсем мёнле сәлтава пула сұккине

пәхмасарах свидетелёсен кәтартәвёсем кирлө пулассө. Свидетелёсем вара хәйсем сав тапхәрта сак ёсре ёсленине сирёплеткен документсем тәратма тивёс. Ҫавна тә каласа хәвармалла: кун пек чухне свидетелёсен кәтартәвёсемпе паләртакан ёс стажё пенсине тухма кирлө стаж виҫин сурринчен ытла пула пултараймасть.

Ёсленө тапхәра свидетелё кәтартәвёсемпе паләртна чухне законодательствәпа килёшүллөн сын унпа ёс килёшөвө тумалли үсөм шайне ситнипе ситменнине шута илессө. Ял хуҫаләх артелёсен Примерлә Уставёне килёшүллөн артель членне (тепёр майлә каласан яланләх ёсө) 16 сул тултарнисене кәна илме пултарна. Апла пулсан свидетелё кәтартәвёсемпе ёс стажне сын 16 сул тултарнаран тытанса кәна шутласа парассө.

Правиләпа килёшүллөн ёс пенсине паләртма ёсленө тапхәра свидетелё кәтартәвёсемпе сирёплетнө чухне гражданинән заявленипе пёрлө сак документсене тәратмалла:

– документ сётнипе сыханна инкөк хәш сұлта, хәш уйәхра, хәш числара пулнине сирёплеткен

сав территории патшаләх (муниципаллә) органё панә документ;

– ёс параканән е патшаләх (муниципаллә) органён асанна инкөке пула ёс пирки калакан документсем пётнине тата вёсене сёнёрен тума май сұккине ёнентерекен документчө;

– свидетелё кәтартәвёсемпе паләртакан ёс тапхәрё пирки документсем пулманни сынчен архив учрежденийё е патшаләх (муниципаллә) органё панә справка.

Свидетелё кәтартәвёсемпе ёс тапхәрне паләртасси пирки пенсине тивёстерекен орган йышәнә тәват. Гражданин заявленийёпе вәл ёсленин тапхәрне ёс пенсийё илсе тәма тытанмалли вәхәт ситиченех паләртма пултарассө.

Енчен те свидетелёсенчен пёри гражданин ёсленине тепринчен ытларах тапхәршән та сирёплетсе парайрат пулсан, икё свидетелё те сирёплеткен тапхәра шута илессө.

Ҫапла вара сұлте каланине сирёплетсе савна паләртамалла. Шқулта вёрөннө чухне каникул күнёсенчә колхозра ёсленине свидетелё кәтартәвёсемпе сирёплетнө чухне 16 сул тултарна хысән ёслени кәна шута кёрет.

Вәхәт нумаях юлмасть

Пирён районта предпринимательсемпе хресчен (фермер) хуҫаләх ертүҫисем, харпәр хәй төллөн ёслекен адвокатсемпе нотариуссем 1032 сын. 2011 сулшән вёсенчен 72,5 процентчө кәна взносене түленө.

Страховани взносё түлеме кирлө чи пёчөк ёс укқи шайё 4330 тенкёне танлашар. Пенси фондне түлемелли страховани взносёсен тарифё 26 процент (20 процент пенсин страховани пайё валли тата 6 процент пенсин пуханакан пайё валли), обязательнай медицина страхованийён федераллә фондне – 3,1 процент тата обязательнай медицина страхованийён территории фондне – 2 процент.

Ҫапла вара 2011 сұлта предпринимательсемпе хәйсен ёсёпе сыханна уйрам сынсен сакан чухлө түлемелле пуляш:

– Пенси фондне – **13509 тенкё те 60 пус** (4330 тенкё x 26% x 12 уйәх). 1966 сұлта суралнисен тата асләраххисен пётём сумма пенсин страховани пайё сине каят, ытссин сак суммәран **10392 тенкё** (20%) ёс пенсийён страховани пайё сине тата **3117 тенкё те 60 пус** (6%) пенсин пуханакан пайё сине;

– обязательнай медицина страхованийён федераллә фондне – **1610 тенкё те 76 пус** (4330 тенкё x 3,1% x 12 уйәх);

– обязательнай медицина страхованийён территории фондне – **1039 тенкё те 20 пус** (4330 тенкё x 2% x 12 уйәх).

Взносене декабрь 31-мешёненчә кая юлмасар бюджетлә мар кашни фонда уйрамшар түлемелле. Унсәрән пенсисем түлемелле пуляш.

Бланк формисемпе түлев документёсене мёнле сыраса тултармалли пирки кирлө информации Раҫсей Пенси фончён сайчө синче "Самозанятому населению" пайра вырнастарна (http://www.pfg.ru/samozaniatloe_poyadoc/). Интереслентерекен ытупа пирён пата та пәма пултаратәр.

О. АЛЕКСЕЕВА,

РФ Пенси фончён райони управленийён пай пусялө.

Каларәма В. Шапошников хатёрленө.

Пусаруллисене – патшаләх гранчө

Харпәр хай ёсне пусарма төллев лартман-и?

Чәваш Ен экономикашён никёсри төп тытам – пөчөк тата вәтам бизнес. Юлашки икө сұлта мөн пур бюджетән укқи-тенки шуҷөне паракан патшаләх пулашавө икө хут үсрө е сәкә 300,3 миллион тенкөле танлашрө. Сәвән пөкөх төрлө каләпәшлә (50 пинрен пуласа 250 тенкө таран, 300 пинрен пуласа 1 миллион тенкө таран грант) пулашу пәмәлли программа ёслет. Мәләшләх пәхса сәннинө вәя кертес, сәлла майпа харпәр хай ёсне аталантарса хушма тупәш илес

– Эльвира Иосифовна, патшаләх пулашавөне кәмәл тәвакан кашни сын тивөсөме пултарары?

– Патшаләх пулашавөне хайсен ёсне пусарас төллев лартнә пөчөк тата вәтам предпринимательство субъектөсөме тивөсөме пултарары. Сәкән пек пусарулла сынсем валли патшаләх ятарлә грант уйәрәт. Патшаләх кун йышши грант парассинө 2006 сұлтанпа йөркеленө. Пулашу тивөслисем патне ситтөр тесе сұлсеренөх конкурс йөркелетпөр.

– Сәпах та паян төллев лартнә, ыран вара сирөн пата килнө, ун йышшисем пулашавө тивөсөме пултарары?

– Паллах, сук. Раçсей Федерацийөн сәкунөне килешүүлөн грант тивөсөс тесен чи малтан налук органне кайса регистрациленмөллө. Анчах та регистрациленнө тапхәр пулашавө тивөсөс вәхәт төлне пөр сұлталәкран ытла пулмәллә мар.

– Конкурса хутшәнас текен сыннән мөнле документсем пулмәллә-ха?

– Чи малтанах харпәр хай ёсне пусарнас

шухәшлә сыннән вәл е ку енөпө тупәш илме пултармәлли пөр-пөр сөнөлөх тупмәллә. Эсир вәя кертес ёс район тата хәвәр экономикашән пөлтөрөшлө те тупәшлә пулмәллә. Ситес вәхәт-пурнаслас сөнөлөх валли мөн чухлө укса-тенкө кайма пултарнинө шутләмәллә, сәвна май сәкна төпө хурса бизнес-план хәтөрләмөлө.

– Төрөс йөркеленө бизнес-плана хәш шайра тишкерөсчө?

– Төрөс те тулли хәтөрленө бизнес-плана Чәваш Республикн Экономикапа сугу-илү министрствинчи конкурс комиссийө пәхса тухәт. Хәш чухне вара ку ёсө районти ёслө комиссийө те шанасчө. Комиссийө пөр пусарулар пөр бизнес-план кәна йышәнәт. Енчен те комиссийө тәратнә документсем сителөсчө пулсан сирөн ёсө пәхса тухмәсчө. Сәкән пирки ку енөпө ответлә ёсчөне сем сичө кун хушшинчө сьрса пөлтөрөсчө.

Төрөс хәтөрленө документсен пуххинө вун пилөк кун хушшинчө пәхса тухасчө. Бизнес-

төллөвлөсине валли патшаләх пите вырәнлә пулашу уйәрәт. Сәвна май Чәваш Республикн Министрсен Кабинечөн постановленийөне килешүүлөн хайсен ёсне пусарма хәтөрленен пөчөк тата вәтам предпринимательство субъектөсөме патшаләх пулашавөне тивөсөме ятарлә бизнес-план хәтөрләмөлө. Сәк йөркөлө төлпөрөх пәллаштарма эпө район администрацийөн экономика пайөн ертүсинчен Э.И. СИМАКОВӘРАН ытпәрәм.

плана балсемпө хәк-ласчө, 4 – 5 балл пухнисем патшаләх пулашавөне тивөсөсчө.

– Сәпах та пусаруәсөне патшаләх мөн чухлө укса-тенкө парса пулашма шантарары-ха?

– Ку төлөшө уйәрәкән пулашу каләпәшө 300 пин тенкөрен пысәк пулмәст. Ёс пусаруәси бизнес-планра пәхса хунин вунә проçент чухлө ёс пурнасланинө (мөн чухлө такакланинө) сирөплетекен документ кирлө.

– Патшаләх пулашавө хәш шайри бюджетсөнен сапашәнәт?

– Бизнес-плана әнәслә хөтөлөнө пусаруәсен ёс-хөлнө федерәллә тата республика шайөнчен сапаштарасчө.

– Сәпах та пурнаç пур чухне те пөр тивөсөсөн шумаст. Пөчөк тата вәтам предпринимательство субъектөчөн налук парәмө е панкура тухас тапхәр, ытти кәлтәк пулма пултарары. Сәкән пек чухне патшаләх пулашавө пирки өмөтлөне май пур-и?

– Шел пулин те, сәкән пек чухне ун йыш-

шисенө конкурса хутшәнтармасчө.

– Тен гранта тивөсөне пусаруәсөне ятран асәнса хәвәрәт?

– Кәсәл 300 пин тенкөллө гранта Шетмөпуç ял тәрәхөнен пөр сын тивөсчө. Бизнес-плана әнәслә хөтөлөнөсен грант шайө төрлөрен пулма пултарары. Ёс каләпәшнө тата пөлтөрөшнө кура 50 пинрен пуласа 300 пин тенкө таран парасчө. Пөчөкөх каләпәшнө тивөсөснөме ытларөх.

– Пөр миллион тенкөллө гранта камсем тивөсөме пултарары-ха?

– Кун йышши гранта хресчен (фермер) хуәләхөсем тивөсөсчө. Вөсемпө малашнө та-чәрах ёслөме пәләртатпәр.

Эпө вара пөчөк тата вәтам предпринимательство субъектөсөме тюрремөхө ёслөнөрен сьнсенө пусаруларрах пулма сөнөсшөн, уйәрәмах сәмрәксенө. Патшаләх пулашавөпө төрөс те вырәнлә уә курма, харпәр хай ёсне әнләлатма тәрәшмәллә.

Р. ИЛПАРИОНОВА
калаçнә.

Сын пурнаçне татнә

Прокуратурәра

Сынна ыра туни ырапа таврәнәт, төсчө хәләхрә. Усал туни вара мөнле майпа сәврәнса ситет-ши?

Август уйәхө. Ләпкә та түлек кун, лайәххи пирки ытларөх өмөтленөс килет. Вәхәт тәхәр сөхөт төлөчө кәна-ха. Сәк вәхәтра хуәләхрә, кил-сүрт-ра апапанакан сын валли ёс тулли-өх. «Симөс сөлен» әста «чәшкәрнине» сьхлакан сьннән вара пуçөнчө пөр шухәш сөс пулө.

Сирөм пилөк сұла сьвхаракан Дима кәсхинө тәван килөнчө сөр кәсман пулас-ха. Вәл Мари Эл Республикнчөн хәмәр райони тәван ялне ситет. Автомашина сьнчен әннәскөр ерипен хайөн кил-сүрчө өннөллө утәт. Көсьери «Славянская» шурә эрөх сәвәчө вара утнәсөмөн шәм-пәлт-шәм-пәлт тутарса хай пирки аса илтерсө пырат. Сәкна пушатма пөр тус төл пулинчө текен шухәш Димән пуçөнчө хөмленсө пырат. Ара хәшө-пөришөн «симөс сөлен» – пурнаç тыткәчи вөт, чи сьвәх тус өвөр ялан пөрлө. Төрөссинө вара сәк сәвәтра ача-пәчан телөйсөр шәпи, хөрә-рәм куçсүлө, арканнә сөмьө, таптаннә юрату...

Сәлла вара Дима сөкленүүлө кәмәллә сұл тәрәх утәт, сәмрәк сьннән пуçөнчө төрлө шухәш явәнәт. Пулаç пулаçа аякранөх туйәт төнө өвөр, сұл сьнчө вәл хай пөлөшнө төл пулат. Икө арсын шурә эрөхө пушатма кавар тәват. Кәланә – тунә, вөсем юлташ килөнчи апапану пүлөмнө көрсө сөтел хушшинө вырнәсәсчө. Хәяр шөвөк чөлхөнө те сөм-сөтет, пуса та минретет мар-и? Черкө хьсчән черкө пушанәт, сәмах сәмхи төрлө өнлө сөтөлет, аса илмөлли вара сәмай.

Кәласа ларнә хушәрах икө сын хушшинчө хура кушак чупса иртет, пүртри шәпәләхә вәл кәшт кәна хури-пө тивөртсө хәвәрәт. Сұләм сьнө краçсын сапнә өвөр урлә сәмах хир-өсөвө куат. Әнсәртран «сәнкер экран» чун көрет, көмсөрт туса сөрөглө туплеттер. Анчах та вөсем сәкна асәрхәмасчө те. Харкашу сөсө ты-тәсси патне илсө ситет. Хәшө аял-та, хәшө сүлтө пулнинө вара тавсәр-са илме те йывәр. Сын картөнчен

тухнә Дима сөсөпө пөлөшнө икө-виçө хутчен кәкәрөнчен чикет. Кәя юлчө пулин те, лару-тәру әнсәртран сәлләла сәврәнса тухни Димән шартөх сиктерет, кәра силлө мәларөх ләп-лантарнә пулсанччө те...

Алли те, ури те Димән тәр-тәр чөтрет. Ара вәл сәк самантра кәна хай әллипө телөр сын пурнәсчө тәтрө вөт. Хәранипө, сұхалса кәинипө вәл кәялпә пәхмасәр пүлөмрөн ыткәнчө, кәйран урамәллә чупса мар, вөсчө тухрө тейөн. Юнпа пөвөннө сөсө вара вырән сьнчө выртса юлчө, юнпа вәрәланнә си-пуç – Дима сөмөнчө. Тәван урам әна ытла та хәрушшән куранчө, кашни чүрөчөрөн сын пурнөпө төлленө пек туйәнчө. Тен куç хупса аяккалла тармәллә? Чим-ха, тен кәярах пулсан та пулашу чөмөллө? Сәкән пек шухәш сәврәнчө Димән пуçөнчө. Унән хәлхинчө пөлөшөн пулашу ыйтса хәйәлтәтнә сәсси янәрәр. Самантләхә сұхалса кәйнә арсын тәр-тәр чөтрөкөн әллипө телефон хьпаш-ласа тупрө, «112» нөмерпө шәнкәрәвлө. Хәранипө тәтәклән-тәтәклән кәласакан Дима хай сьннә сөсөпө чикни пирки, полици тата васкәвлә пулашу кирли сьнчен пөлтөрөт.

Пүртрө кәлама сук пысәк инкөк, хәрушлә үкөрчөк куç умнө тухәт: юнпа пөвөннө сын кәлетки, арәш-пирөш выртөкөн ялала, сүрт әш-чикнө пәйламәллә шар! сұхәракан сәс. Анчах та сәкән пек синкөр сәлтәвө мөнрө пулчө-ха: эрөх, әнсәртран тухнә хирөсчө е тата тахсан пөрлө вөрөннө хөр-тантәш пирки аса илнө – сәкна, пәллах, хәл тин төрөссинө никәм та кәлаймө – пөри йөплө прәлук лөш өнчө ытла та аякра, тепри вара (кәсарчәр та пирө)...

Сурана вәхәт сиплет төсчө те, пур хуйхәна сиплөме пултар-ши вәл? Уйәрәмах сәкән пек самант сьвәх сьн-сөмшөн сәв тери йывәр-сөк: хирөс пулакан сын куран пәхни те, сәмах хушнө те йәлтөх иртнинө аса илтерет.

Сәлла вара суд Дима Раçсей Федерацийөн Уголовлә Кодексөн 105 статийн 1 пәйнөчө пәхнә йөркөнө пәс-нинө сирөплөтрө. Преступник ситес вәхәтә сирөп режимлә колонири ирт-төрөссинө пәләртрө. Патшаләх аяпә-лавси район прокурорө С.А. Фирсов пулчө.

Р. АЛЕКСАНДРОВА.

Муркашсен маттур ывәлө С.М. Михайлов (Янтуш) 190 сұл тултарчө

Муркаш райончөне сахал мар маттур ывәл-хөр ситөннө, сәв шәвтра – чәваш халәх историйөпө культуричө тарән йөр хәвәрнисем те. Шәпах өвөсөнчөн пөри – Вәтам Атәл си тәрәхөн пөрремөш тавра пөлуçи, этнограф-сыравси, историкө, Раçсей географөсөн пөрлөхөн членө С.М. Михайлов (Янтуш) суралнәрәнпа 190 сұл ситнинө пәллә турөс те өнтө Муркашсем. Уяв пәллә өнтөш суралнә тәрәхрә – Юнкәри С.М. Михайлов (Янтуш) ячөпө хисөплөнөкөн шукулта иртрө. Унта И.Н. Ульянов ячөллө ЧПУ тата Чәваш патшаләх гуманитарнә наукисен институтчөн преподавателөсем, тавра пөлуçөсем, райоти чәваш чөлхипө литература учителөсемпө культура ёсчөнөсем, Юнкә шукулөнчө өвөрөнөкөнсемпө ку тәрәхрә пурәнанкөсем хутшәнчөс.

ЮНКӘРАН МУСКАВ ТАРАН

Чи малтанах пустарәннисем Спиридон Михайловичән стелли умөнчө митинг ирттерчөс. Асәну митингнө уснә май Юнкә ял тәрәхөн пусләхө В.В. Фомин ку тәрәхри сьнсөм хайсөм Янтуш тәрәхөнчө пурәннинө мәнәсләнинө пәләртрө. Мәнәсләнинө пөрлөх Спиридон Михайловичән ятне-сумнө сүлтө тытас, унән ятне упрас, унән ёсчө малалла тәсәс тесе районта сахал мар ёс туса ирттернө. Ку төлөшпө район администрацийөн пусләхөн тивөсөсөнө пурнәслакан В.А. Калинин сәкна пәләртрө. 1966 сұлта Янтуш суралса үснө ялти шула унән ятне панә. Спиридон Михайлов суралнәрәнпа 175 сұл ситнинө уявланә вәхәтра Юнкә сөнө шул тумә пәләртсә хәварнә. Төпөр пилөк сұлтан пәләртни пурнәсләнчө: Юнкәри С.М. Михайлов ячөллө шул капмар сурта куçрө. Әна эфир өнтөшөмөрөн 180 сұлхи юбилейө умөн 2001 сұлхи ноябрөн 24-мөшөнчө хәвәслә лару-тәрура уçрәмәр.

Өнтөшөмөрөн 185 сұлхи юбилейө төлнө әна асәнса музей усма шуларәмәр. Хәвәслә лару-тәрура вәл хәйөн әләкөсөнө өнтөшөмөрөн юбилейөнчө декабрь уйәхөнчө яриөх үсрө. Янтуша асәнса лартнә стелләна та сәв кунах уснә.

– Пирөн Спиридон Михайловичән ёсчө малалла тәсәссинө ёсчө-мөллө, – терө Владимир Аркәдье-

вич.

Ку өнөпө вара районта кәна мар, республикәра та пәләртсә хунә ёсөсем пур иккөн. Чәваш патшаләх гуманитарнә наукисен институтчөн этнологипө антропологи пайөн ертүси, истори әсләләхөсөн кандидәчө Г.Б. Матвеев Спиридон Михайловичән пурнәсчөпө ёсчө-хөлө сьнчен кәнекө пустарса хәт-өрләмөллине пәләртрө. Институт ирттермө хәтөрлекөн комплекслә экспедицичө Янтушән өнтөшөсем – Муркашсем активлә хутшәнасса та шанасчө. И.Н. Ульянов ячөллө Чәваш патшаләх университетчөн журналистика факультөчөн доцентчө О.В. Студенцев пәләртнә тарәх Янтушән ниçта пичөтлөнмөн әл сьрәвөсөм те 20 икөн. Чәваш ачи «Казанские губернские новости» тата Мускавә тухса тәракан ытти изданисөнчө пичөтлөннинө чән-чән пысәк әнәсу тесе хәкларө.

Митингә Янтушсөн йәхө ячөпө А.М. Яндушкин район администрацичө, килнө хәнәсенө хайсөн тәваннө манманшән, унән чьнсө-сумнө сөкленөшөн тав турө. Сәмах май кәласан С.М. Михайлов (Янтушән) стелли шәпах унән сүрчөпө юнашар вырнаснә. Чөрө чөкөсөнө хучөс митингә пуçтарәннисем стелла умнө.

РАЙОНШӘН СӨС МАР, РЕСПУБЛИКАШӘН ТА ПӨЛТӨРӨШЛӨ КУ СҰРТ

Ун хьсчән хәнәсенө С.М. Михайлов (Янтуш) музейөнчө пул-

са курчөс. «Куç умнө шәп та ләп Спиркә тухса тәчө», – терөс хәнәсенө музейра сөтел хушшинчө вөрөнсө ларакан 3-мөш класс ачинө курсан. Шәпах сәк үсөмө 8 сұлта Спиркә Чикмө хулине Т.Ф. Михеев купца патне вөрөннө сын пулма тухса каят. Музейри япәласөнө пәхсан юнкәсөм хайсөн өнтөшөн кун-сұлнө паян кун та төпчөни куç умөнчөх. Спиридон Михайловичән тәванчө, Юнкә шукулөнчө пусләмәш класснө вөрөнтөкөн Е.Г. Яндушкина, Янтуш раттин «пурнәс йывәсөпө» пәллаштарчө. Хайөн ывәлөпө Чәваш патшаләх университетчөн 3-мөш курсра вөрөнөкөн ывәлөпө Мишәпа вөсөм ял тәрәх вәтә сьнсөнчөн сахал мар ыйтса пөллө. Сәлла майпа Янтушсөн төпөр икө сьпәкнө тупса пәләртнә. Елена Григорьевна Спиридон Михайлович хай килөнчө шукулта (сәвәнтәнка ку историе Юнкәра пусләмәш шул усәллине көрсө юлат) хай хәтөрленө букварьпө вөрөнтиннө асәнчө. Шел, Спиридон Михайлович хәтөрленө букварь сьхлакса юлайман. Анчах та пәллә өнтөшөмөрпө сьхәннә төпөр япәлана вара сьхлакса хәварма паян май та пур, сәлла тумә кая та мар. «Спиридон Михайлович суралса үснө кил паян та пур. Вәл райони чи кивө сүрт шутланәт. Сәвна упраса хәварасчө», – тет Е.Г. Яндушкина.

Чәннипөх те ку Муркаш районөшөн сөс мар, республикәшән та истори пәләкө вырәннөх пулма кирлө.

ЯНТУШ ЯТНӨ СҰНТЕРМӨС МҰРКАШЕМ

Янтуш 190 сұл тултарнинө хәлләнә наукапа практика конференцийө Юнкә шукулөнчө иртрө. Тухса кәласакөсем хәмәр өнтөшөн пурнәсөпө пуларуләхө сьнчө чарәнса тәчөс. Пәллә өнтөшөмөр Мускаври, Хусанти, Петербургри журнал-

сенчө 30 ытла материал пичөтлөнинө пәләртрөс. Вөсөм пуртө чәваш, вырәс, сәрмәс хәләхөсөн этнографийөпө, историйөпө, географийөпө, статистикипө сьхәннәскөрсөм пулнә. Сәвән пөкөх вәл кәләвөсөмө инсценировкәсөм, сәвәсөмө те сьрнә. Төпрен илсөн, әсчәхсөм пәләртнә тәрәх, Спиридон Михайлович вырәсла сьрнә. Унән 6 ёсө сөс чәвашла. 1852–1860 сұлсенчө Спиридон Михайлович 50 ёс сьрат. Вөсөнчөн 33-шө пичөтрө кун сүти курнә.

Янтушән пурнәсчөн, ёсчө-хөлөн тата ытти саманчөсөм сьнчө чарәнчөс конференцирө. Унсәр пуçнө Янтушән чьснө сүлтө тытас, унән ёсчө малалла тәсәс тесе мөн тумәлли өнөпө сөнүсөм пачөс. Чәваш халәх әс-хәкәлөпө үнөр академийөн президөнтчө Е.Е. Ерагин шуҷөпө Юнкәри Янтуш стелли патне лайхә сұл тумәллә, кунта асәну комплекснө усмәллә. Сәвән пөкөх Янтуш пулнә, сүрөнө вырән-сенө тухса сүрени те вырәнлә пулмәллә.

Истори әсләләхөсөн докторө В.П. Иванов кәлашлө, С.М. Михайлова (Янтуша) асәнса пысәк пәләк лартма та вәхәт ситнө республикәра. Ёнтөшөмөр 195 сұл тултарнә төлө ку ёсө тумә өлкөрсөн аван пулмәллә. Сәвән пөкөх Янтуш ячөллө фонд туса хурсан та вырәнлә пулмәллә. Ку вәл унпа сьхәннә ёсчөнө чылай хәвәртрах пурнәсләма май парөччө.

Спиридон Михайлович хайөн пурнәсчө историпө этнографипө төпөсчө ёсчө хәлләпани хәөх пирө унән ёсчө малалла тәсмәллине пөлтөрөт. Сәвна төпө хурса өнтө эфир республикәра чи малтан хәмәр районән энциклопединө кәләртәмәр. Ытти нумай-нумай маттур өнтөшөсөмө пөрлө С.М. Михайлов кун-сүлө те унта курамлә вырән йышәнчө. Ун хьс-

сән хәмәр халәхән ыра йәли-йөркисөнө төпөр сөнө кәнекөкө сьрса хәвәртәмәр. «Муркаш районө: уявсем, йәлә-йөркөсөм» ятлә пулчө вәл. Сәкән сьнчен асәнчө депутатсөн районти Пухәвөн прөдсөдателөн сүмө, Чәваш халәх әс-хәкәлөпө үнөр академийөн членө В.И. Вязов. Валерий Иванович район энциклопедийөн 2-мөш томнө кәларма вәхәт ситнинө пәләртрө.

Наукапа практика конференцичө вөрөнтөкөнсөмпө вөрөнөкөнсөм те хутшәнчөс. Ку шулта чәваш чөлхипө литературинө вөрөнтөкөн Н.В. Шандимирова Юнкәра суралса үснө төпөр сьрәвәсә пулнинө пәләртрө. Вәл Н.Я. Яковлевән әс-хәкәлә вөрөнтөкөн произведениөсөн сьнчө чарәнса тәчө. Тата сәк шухәша пәләртрө: Николай Яковлевичән хөрөсөм ашшөнө республикәри сьрәвәсәсөн йышнө көртөссө шанасчө, көтөсчө.

Сәкна та пәләртма кәмәллә. Пирөн өнтөшө – С.М. Михайлова (Янтуша) асәнса кәсәлхи мартән 19-мөшөнчө Чәваш Энри тавра пөлуçөсөн канәшөн Чәваш халәх әс-хәкәлөпө үнөр академийөн Пухәвө «Тәван Енө төпчөссинчи ситөнүсөмшөн» («За успехи в изучении родного края») медалө сирөплөтнө. Наукапа практика конференцийөнчө өнтөшө асәнса хәтөрленө медалө А.М. Яндушкина, В.М. Илугина, Юнкә шул директорнө В.Г. Федорова тата сәк ял тәрәхөн пусләхнө В.В. Фомина пачөс.

Өнтөшө хәлләнә мөроприятирө Спиридон Михайловичә асәнса ирттернө мульти меди презентация, үкөрчөксөн конкурсөсөнө тата Интернет-олимпиадәна пөтөмөлтрөс, сөнтөрүсөсөнө дипломсөмпө парнөсөм пачөс. Уяв вара Юнкә шул ачинөсөн кончөрчөпө вөсчөнчө.

Л. ПАВЛОВА.

Хеллехи сезон усалче

Иртне шамат кун райоанти йелтерсесем хеллехи сезона усма пустаранчес. Шул ачисен 27 команди тата еч коллективесен 14 команди старта тухре. Сиверех санталак амартва курма пынисене пер выранта таратмаре.

Муркаши искусств шул пултарулл ушкане хайен ташшине пурин камалне те хартрер. Йелтерсесене райоанти ертусесем саламласа анасла стартсем сунчес. Тупашу нумай кеттермере.

Вице сухрамла трасса на парантарма чи малтанах ватам шулсен командисене заяксем панатарах регистрацилерес. Калайкассинчи, Ярапайкассинчи тата Йускассин-

чи шулсем икшер команда таратна иккен. Факна, паллах, ырламалла. Ытарах ачана спорта явастаракан тренерсем тавсамахне тивес.

Шапах тен веем ике команда таратнаран Муркаши ватам шулта веренекенсем финиша перремеш ситрес. Сентерусесене хурласа каласкилмест – хастар команда пухна веем. Хыссанхи вырана Ярапайкассинчи ватам шул команди тухре, вицсемеш выранта – Калайкассинчи ватам шул.

Теп шулсен командисем тата еч коллективесен командисем амартва маларах вешленесен сеневесене илме тарашрес, веемеш шула илмелли пирки каласрес. Стартчен трасса менле пулнине касакланма елкерчес веем. Хыссан – сил пек малалла

вирхенчес.

Ку командасен шутенче таватшар сын пулнаран веем тупашаве часрах вешленче. Теп шулсем хушшинче сентерусе ятне Сыпайри теп шул команди тивесре. Еч коллективесенчен «Ача-пачапа самраксен спорт шуле – «Сывлах» ФСК» хушма пелу паракан веренту учрежденней мала тухре. Кашмашри тата Атапайри теп шулсен командисем – иккешле вицсемеш вырансенче. Еч коллективесенчен кун пек чыса «Свобода» тата «Ударник» хушлахсен командисем тивесрес.

Н. НИКОЛАЕВА.
Сан укерчексенче: тупашу команди призерсен шутне кереймере пулин те, ыра самахне тивес – веем старта перремеш тухрес.
Автор сан укерчексем.

Кредит илме самал, анчах тулесе татма...

Район суденче

Пер-пер пысак та хакла япала, самахран, автотранспорт е хваттер туянас тесе кредит илкенсем сахал мар. Банка кредит илкен хушшинче туса сиреплетне килешу вара малашне тухса тама пултаракан йитусене татса памалли теп документ пулса тарать. Рафсей Федерацийен Гражданла кодексен 819 статьи шалах сав килешури условисене паханнипе сыханна: пер ен укча-тенке парать, тепри – палартна условисене таракана тулесе татма хай сине явал илет.

Паллах, кредит илни ике енен танаслахе сине те пысак витем курет. Анчах та юлашки вахтра кредит илкенрен укча шыраса илме йитнипе пусарна есен хисепе те усме пусларе.

Гражданла кодексен 363 статьи

вара кредит илкенне унан поручителю кредит паракан умчен перлехи яваллахра пулнине палартать. Факла вара кредит килешевенчи условисене паснашан веем иккеш те ответла пулса тарасе. Поручитель пулма нумайаше таран шухашламасарах килешет. Юлташене, таван-хуранташа шаннаран ответлах епле пысак пулнине шула илме манасе хашесем.

Кредит килешеве таракана вара кредит илкен палартна пек укча тулесте е тата кредитпа уса курнашан процентсене тулесте пулсан кредит паракан унан суд урла сак укчана шыраса илме пултарать.

Ака касал та Чаваш Республикн Муркаш район суче, райоанти 1 № тата 2 № суд участокесем сак йитупа сахал мар еч пахса тухрес. Кредит паракан организациясем кре-

дит илкенсемпе маларах туня килешусене пахахлама тата кредит илкенсемпе веем поручителесенчен укча шыраса илме йитрес. Муркаш район суденче кун пек 18 граждандла еч тишкертмер, миравай судьясем пуре 21 еч пахса тухна. Искенчен чылайашне тивестерне.

Кредит илчнен е поручитель пулччен малтан тепле шухашламалла: сире тата сирен пурнасра пулма пултаракан улшанусем синчен хавартан ытла никам та пелмест. Саванпа та ку йиту патне самалтайла пымалла мар. Укча-тенке сителекле мар пулнине перлех йивартарах лару-тару сиксе тухас пулсан кредита пелчен тулеме пултараймассине пелсех, ана илме ан васкар. Унсаран укнемелле пулса тухе.

А. АЛЕКСЕЕВА,
Муркаш район сучен судий.

Местное время	среда 21 декабря				четверг 22 декабря				пятница 23 декабря			
	04:00	10:00	16:00	22:00	04:00	10:00	16:00	22:00	04:00	10:00	16:00	22:00
Облачность %	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁
Осадки мм	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Температура °С	-3	-4	-3	-2	-3	-2	-1	-2	-2	-1	0	-2
Давление мм	754	752	750	750	749	748	747	746	745	744	744	744
Влажность %	86	81	86	85	87	92	96	95	93	96	93	91
Ветер м/сек	Ю 6	Ю 6	Ю 6	Ю 6	Ю 7	Ю 7	Ю 6	Ю 6	Ю 5	Ю 5	Ю-3	Ю-3
Солнце восход/заход		09:22	16:19		09:22	16:20			09:23	16:20		
Луна восход/заход фаза		05:08	13:38		06:33	14:15			07:49	15:05		

23 декабря в РДК РАСПРОДАЖА ТРИКОТАЖА
Цены от 19 руб. и многое другое по очень низким ценам! Приглашаем за покупками.

Пелтерусем. Объявления

- Кафе «ЮМАН» (д. Тренькино) принимает заказы на проведение новогодних торжеств, юбилеев, день рождения и т. д. Тел.: 8-903-346-74-23.
- Продаю дрова 5 куб. м., береза. Возможно доставка. Тел.: 8-903-065-58-68.
- Мебель от производителя, цены ниже рыночной (шкафы, кухни, стенки, прихожие, матрасы разных размеров). Тел.: 8-903-358-67-19, 8-927-859-65-51.
- Продаем: брус любого сечения, доски обрезные и необрезные, срубы на заказ. Тел.: 8-906-131-32-75, 8-927-859-91-55.
- Возьму в аренду торговую площадь для реализации алкогольной продукции на выгодных для вас условиях. Тел.: 8-919-679-72-71. Возьму в аренду торговую площадь на длительный срок. Тел.: 8-903-322-24-88.

Администрация Моргаушского района просит считать недействительным объявление опубликованное в газете «Сентеру ялаве» от 14 декабря 2011 года № 101 (7955) по поводу предоставления земельного участка в аренду для индивидуального жилищного строительства с кадастровым номером 21:17:101102:10, местоположение установлено относительно ориентира, расположенного в границах участка. Почтовый адрес ориентира: Чувашская Республика, Моргаушский район, Ориинское сельское поселение, д. Адабай, ул. Новая, д.б. для индивидуального жилищного строительства, площадью 4195 кв.м.

Администрация Моргаушского района сообщает о наличии свободного земельного участка, распределяемого на праве аренды из категории «земли сельскохозяйственного назначения» с кадастровым номером 21:17:200401:74, местоположение: Чувашская Республика, Моргаушский район, Тораевское сельское поселение, земельный участок расположен в восточной части кадастрового квартала 21:17:200401, для ведения личного подсобного хозяйства, площадью 6101 кв.м.

Заявки принимаются в течение месяца с даты опубликования объявления по адресу: 429530, село Моргауши, улица Мира, дом 6 (здание администрации), кабинеты № 312 и 317, с 8-00 час. до 17-00 час. ежедневно, кроме выходных дней. Телефон для справок: 62-2-66.

Администрация Моргаушского района сообщает о наличии свободного земельного участка, распределяемого на праве аренды из категории «земли сельскохозяйственного назначения» с кадастровым номером 21:17:120801:128, местоположение: Чувашская Республика, Моргаушский район, Ярабайкассинское сельское поселение, для ведения сельскохозяйственного производства, площадью 7124 кв.м.

Заявки принимаются в течение месяца с даты опубликования объявления по адресу: 429530, село Моргауши, улица Мира, дом 6 (здание администрации), кабинеты № 312 и 317, с 8-00 час. до 17-00 час. ежедневно, кроме выходных дней. Телефон для справок: 62-2-66.

Администрация Моргаушского района сообщает о наличии свободного земельного участка, распределяемого на праве аренды из категории «земли населенных пунктов» с кадастровым номером 21:17:160101:359, местоположение: Чувашская Республика, Моргаушский район, Моргаушское сельское поселение, с. Моргауши, ул. Луговая, для ведения личного подсобного хозяйства, площадью 1429 кв.м.

Заявки принимаются в течение месяца с даты опубликования объявления по адресу: 429530, село Моргауши, улица Мира, дом 6 (здание администрации), кабинеты № 312 и 317, с 8-00 час. до 17-00 час. ежедневно, кроме выходных дней. Телефон для справок: 62-2-66.

Администрация Моргаушского района сообщает о наличии свободного земельного участка, распределяемого на праве аренды из категории «земли сельскохозяйственного назначения» с кадастровым номером 21:17:271201:81, местоположение: Чувашская Республика, Моргаушский район, Юськассинское сельское поселение, земельный участок расположен в юго-западной части кадастрового квартала 21:17:271201, для ведения личного подсобного хозяйства, площадью 6000 кв.м.

Заявки принимаются в течение месяца с даты опубликования объявления по адресу: 429530, село Моргауши, улица Мира, дом 6 (здание администрации), кабинеты № 312 и 317, с 8-00 час. до 17-00 час. ежедневно, кроме выходных дней. Телефон для справок: 62-2-66.

В объявлении собственника земельной доли Николаевой Елены Федоровны о выделеении земельного участка в счет земельной доли, о проведении собрания по согласованию местоположения границ, опубликованного в районной газете «Сентеру ялаве» от 20 ноября 2010 года в № 97 (7758) стр. 4, во 2 колонке, в 16 абзаце, допущена опечатка. Вместо «ЗАО «Колос» Моргаушского района» следует читать «КДП «Гигант» Моргаушского района».

В консалтинговую компанию «Виктория» требуется бухгалтер (для работы в с. Моргауши). Требования: женщина до 40 лет, образование – высшее экономическое, знание «1 С бухгалтерия», опыт, ответственность, обучаемость. Обязанности: обслуживание клиентов. Режим работы: полный рабочий день. Зарплата: 10 000 руб. Резюме на E-mail: vika09-2010@mail.ru. Факс: 8(8352)22-10-60. Контактный тел.: 446-448 (сот.). 5-5.

СБЕРЕЖЕНИЯ
АКЦИЯ «НОВОГОДНЯЯ КОПИЛКА» с 1 по 30 декабря 2011 г.
% ставки увеличены, подарки

ЗАЙМЫ
АКЦИЯ «НОВОГОДНЕЕ ЖЕЛАНИЕ» до 30 декабря 2011 г.
% СТАВКИ СНИЖЕНЫ!
• для пенсионеров и постоянных пайщиков - льготы
• на покупку и строительство жилья под МАТЕРИНСКИЙ КАПИТАЛ

КРЕДИТНЫЙ ПОТРЕБИТЕЛЬСКИЙ КООПЕРАТИВ «СОДРУЖЕСТВО»
с.Моргауши, ул.50 лет Октября, д.23, 2 этаж
www.kpksodrugestvo.ru 62-6-86 8 900 333 0001

Турайри пелтемешле пелу паракан теп шул коллектив кунта нумай сул хушши директорта еслене В.В. Никифорован шалле
Николай Валентинович НИКИФОРОВ
вилсе кайна пирки унан семийпе тата таванесемпе перле чун-черерен хурланни синчен пелтерет.

Ман Хурашари пелтемешле пелу паракан теп шул коллектив нумай сул хушши сак шулта математика учителенче еслене
Екатерина Зиновьевна ИЖУТОВА
вилсе кайна пирки унан семийпе тата таванесемпе перле тараннан хурланни синчен пелтерет.

СПК-племзавод «Свобода» правлений
Валерий Димитриевич ФЕДОРОВ
колхозник вилсе кайна пирки унан сывах таванесемпе перле черерен хурланни синчен пелтерет.

СПК-племзавод «Свобода» правлений
Михаил Петрович КИРПИЧНИКОВ
колхозник вилсе кайна пирки унан сывах таванесемпе перле черерен хурланни синчен пелтерет.

Муркаш районенчи «Сентеру ялаве» хаҗат
УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ:
Чаваш Республикн Культура, национальносен ессен, информации политикн тата архив есен министрствн.
ЧР Культура, национальносен ессен, информации политикн тата архив есен министрствн «Муркаш районен «Сентеру ялаве» хаҗат редакцие» автономн учреждение.

Теп редактор А.И. ТИХОНОВ.
АДРЕС: 429530, Чаваш Республикн, Муркаш яле, Мир урамн, 9А сурт.
ТЕЛЕФОНСЕМ: теп редактор - 62-1-36, явалла секретарь - 62-2-82, бухгалтерн - 62-1-35, пайсем: общество пурнаҗ пайе - 62-2-82, экономика тата социалла пурнаҗ пайе - 62-1-38. Факс: 62-1-36; E-mail: morpress@cbx.ru, redaction@cbx.ru

Сыханн, информация технологисен тата массалла коммуникаци сферине пахса таракан Федералла службан Чаваш Республикпе – Чаваш Енле еслекен управленийе 2009 сұлхи расхаван 7-мешенче ПИ ТУ 21-00073 № регистрацилене.

Калашаше 1,0 пичет листи.
Ал сырәвесе рецензилене, калла таварса пачасе, 2 страницан пысакраххисене йышанмассе.
Реклама пелтерусен чанлахешен веем паракансем, явалла.

ИЗДАНИ ИНДЕКСЕ: 54822.
Хаҗат чавашла юн тата шамат курсен тухать.
Номер дежурнайе Шапошников В.Л.
Пичете панә 20.12.2011 с.
Пичете памалли вахат: графикпа – 17 сех. 20 мин, чаннипе – 17 сех. 20 мин.
Заказ Тираж 4364.